

61:929 Суботић В.
61(091)(497.11)
COBISS.SR-ID 146750729

DOKTOR VOJISLAV SUBOTIĆ – ŽIVOT I DELO UTEMELJIVAČA SRPSKE HIRURGIJE

Jelena Horvat (1), Ranka Kravić (2), Vladimir Petković (1), Fotina Gavrić Jovanović (3), Dijana Piljić (4), Eva Stojković (1)

(1) DOM ZDRAVLJA NOVI SAD, NOVI SAD; (2) ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU RADNIKA ŽELEZNICE SRBIJE -SIGNAL, NOVI SAD; (3) DOM ZDRAVLJA VELJKO VLAHOVIĆ, VRBAS; (4) DOM ZDRAVLJA NOVI BEČEJ, NOVI BEČEJ

Sažetak: Doktor Vojislav Subotić je rođen u Novom Sadu 1859. godine. Bio je vodeći hirurg u Srbiji u kasnom 19. i ranom 20. veku. Poznat je po tome što je konstruisao šinu za imobilizaciju polomljene butne kosti i uneo novine u podvezivanju krvnog suda. Hirurg Subotić je svojim veštinama uspešno izvodio operacije u vreme kada nisu postojali savremeni medicinski tehnološki napretci poput endotrahealne anestezije, parenteralne rehidracije, transfuzije krvi i antibiotika. Njegovi podvizi su bili herojski jer je uspevao da spašava živote pacijenata i tretira različite bolesti i povrede koristeći ograničena sredstva i znanje dostupno u to vreme. Njegova hrabrost, veština i predanost medicini su ga učinili izuzetnim hirurgom čije su operacije često bile spašavanje života. Objavio je veliki broj radova iz oblasti abdominalne hirurgije, urologije i ortopedije.

Ključne reči: Vojislav Subotić, hirurgija, podvezivanje krvnog suda, šine za imobilizaciju butne kosti

UVOD

Vojislav Subotić, rodom iz Novog Sada, bio je vodeći hirurg u Srbiji krajem 19. i početkom 20. veka. Živeo je 64 godine, školovao se u Beču i Parizu, i postigao značajne medicinske inovacije poput konstrukcije šine za imobilizaciju polomljene butne kosti i unosa novina u "podvezivanje" krvnog suda. Bio je jedan od osnivača Medicinskog fakulteta u Beogradu i šef hirurškog odeljenja Opšte državne bolnice u Beogradu. Njegovo ime je povezano sa razvojem operativne medicine u Srbiji, zbog čega ga nazivaju ocem praktične hirurgije u zemlji. Pored toga, bio je i lekar - dobrovoljac u nekoliko ratova, uključujući Srpsko-turski rat i Prvi svetski rat [1]. Zaostavština porodice Subotić, koja je poklonjena Muzeju grada Beograda 1975. godine obuhvata 56 predmeta, kao i porodične albume i dokumenta. Ovi predmeti su uglavnom povezani sa dr Vojislavom Subotićem, njegovim starijim bratom generalom Dejanom i njihovim ocem, književnikom dr Jovanom Subotićem [2].

Cilj ovog rada jeste istraživanje života, porodice, obrazovanja, karijere i doprinosa medicini poznatog hirurga Vojislava Subotića.

Porodica Vojislava Subotića

Vojislav Subotić je rođen u Novom Sadu, u porodici srpskog porekla, a njegova majka Savka Polit potiče iz grčke (cincarske) porodice koja se preselila u Novi Sad iz Carigrada. Savka je bila aktivna u obrazovnom sektoru i borila se za prava žena. Osnovala je različite obrazovne institucije i organizacije za žene u različitim gradovima kao što su "Udruženje gospođa" u Zagrebu, "Ženska zadruga" u Novom Sadu, "Viša ženska škola" u Pančevu i Novom Sadu. Takođe, bila je jedna od osnivača i prvi predsednik "Kola srpskih sestara", gde je istakla značaj obrazovanja dece za budućnost naroda. Bila je poznata po svojoj posvećenosti i entuzijazmu u promovisanju narodne radinosti i rukotvorina srpskih žena na domaćim i stranim izložbama. Posebno je isticala pirotске ćilime nazivajući ih "poezijom ženske ruke koja je u ravni sa srpskim narodnim pesmama". Savka je bila prepoznata kao "majka svog naroda" od strane pesnika Aleksa Šantića. Njen doprinos u borbi za prava žena i promociji srpske kulture bio je značajan i ostavio je traga u istoriji [1]. Otac Vojislava Subotića, Jovan Subotić, bio je značajna ličnost u srpskoj istoriji. On je bio doktor prava i filozofije, radio je kao advokat, pesnik i dramski pisac. Jovan Subotić je bio urednik Letopisa Matice srpske, predvodnik srpskog naroda u Vojvodini, organizator Skupštine Srba u Pešti 1848. godine, učesnik Majske skupštine u Sremskim Karlovcima, osnivač Karlovačke patrijaršije i predsednik Matice srpske u Novom Sadu. Takođe, bavio se i uređivanjem lista "Narod" i vodio je brigu oko finansiranja Pozorišta. On je takođe radio na povezivanju srpskih i hrvatskih političkih centara kao što su Novi Sad,

Zagreb, Osijek i Beograd. Jovan i Savka Subotić imali su šestoro dece: Vidu, Vericu, Branisava, Ozrena, Dejana i Vojislava. Vida i Ozren su umrli jako rano, od malih boginja. Branislav je bio diplomata, a Dejan je služio u ruskoj vojsci. Pridružio se srpskoj vojsci u Prvom srpsko-turskom ratu 1876/7 godine. Nakon toga postao je počasni srpski generalni konzul na Krimu i učestvovao u oba Balkanska rata i Prvom svetskom ratu. Umro je 1920. godine i sahranjen je u porodičnoj grobnici na zemunskom groblju [1].

BIOGRAFIJA VOJISLAVA SUBOTIĆA

Vojislav Subotić (Slika 1) je rođen u Novom Sadu. Obrazovanje je stekao u Zagrebu i Novom Sadu, gde je završio gimnaziju. Studirao je medicinu u Beču i Parizu. Tokom svog obrazovanja, radio je kao demonstrator kod profesora patologije Karla Rokitsanskog u Beču. Subotić je završio studije medicine 1881. godine, kada je imao samo 22 godine. Specijalizaciju izvršio kod profesora Eduarda Alberta u Beču, koji je bio šef Prve univerzitetske hirurške klinike [1,2].

Slika 1. Doktor Vojislav Subotić



Albert je bio poznat po uvođenju antiseptice, novim operativnim zahvatima u hirurgiji kao što su junostomija i nefrektomija, kao i po prvom izvođenju transplantacije živca i mnogim drugim dostignućima. Subotić je takođe učio kod Karela Majdla, koji je uveo kolostomiju u abdominalnu hirurgiju. Nakon sticanja znanja kod ovih velikih hirurga, Subotić je postavljen za fizikusa i primarnog lekara u Zemunu, gde je osnovao Hirurško odeljenje i postao upravnik bolnice. Tu je izvodio složene operacije i objavljivao radove u prestižnim naučnim časopisima u Austrougarskoj i Nemačkoj. Preuzeo je mesto šefa Hirurškog odeljenja Opšte državne bolnice u Beogradu početkom 1889. godine. Odmah je počeo sa velikim poslom na razvoju i izgrađivanju srpske hirurgije. U nekim publikacijama se dodaje i priča o njemu sa rečju "Stariji" kako bi se razlikovao od drugog Vojislava, Vojislava M. Subotića, prvog srpskog neuropsihijatra. Oba gospodina su na različite načine doprineli srpskoj medicini i zaostavili veliki uticaj na društvo. Operacije koje je hirur Vojislav Subotić uspešno izvodio u vremenu kada nisu postojali savremeni medicinski tehnološki napretci, kao što su endotrahealna anestezija, parenteralna rehidracija, transfuzija krvi i antibiotici, bile su zaista herojski poduhvati. Danas, mnoge složene operacije koje je on uspešno izvodio, mogu da izvedu samo mali broj hirurga u našoj zemlji, što pokazuje koliko je bio veliki i vešt u svome poslu [1,3,4].

U Srbiji se danas gotovo svaka grana hirurgije može povezati sa radom doktora Subotića, koji je izvodio operacije na svim organima. Dokazi o ovome se mogu naći u dostupnoj literaturi. Za razliku od drugih naroda koji ponosno beleže početke svoje hirurgije, zbog nedovoljnog poznavanja istorije srpske hirurgije, čak i ugledni profesori hirurgije datiraju početke "svojih" grana hirurgije i decenijama nakon što su ih Subotić i njegovi saradnici rutinski izvodili. Dr Vojislav Subotić, hirur velikog ugleda, bio je poznat

po svojoj skromnosti. Operisao je uvek sa zatvorenim vratima, ograničavajući pristup samo lekarima, izbegavajući svaku reklamu koju je smatrao neodgovarajućom za ozbiljnog lekara. Dr Mihailo Petrović je pohvalio njegov stav o reklamama. Danas bi takvo ponašanje moglo biti primer za većinu. Dr Subotić je napravio skice za projekte koje je jedna projektantska kuća u Budimpešti koristila za izradu Hirurških paviljona na Zapadnom Vračaru 1907. godine. Ti paviljoni su bili među modernijim u Evropi u to vreme. Isti su se koristili sve do sedamdesetih godina XX veka kada su srušeni. Subotić je uredio zbornik pod nazivom "I jugoslovenski sastanak za operativnu medicinu" 1912. godine. Zbornik je štampala "Nova štamparija" Save Radenkovića i njegovog brata i obuhvatao je 538 strana teksta, uključujući sve radove i diskusije u celini, kao i 108 slika i jednu tabelu u boji. Takođe, II jugoslovenski sastanak za operativnu medicinu održan je 5. i 6. septembra 1921. godine u organizaciji Miroslava Čačkovića, profesora Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Subotić je bio pet puta izabran za predsednika SLD-a u periodu od pet godina, što je opisano kao "period naučnog poleta" od strane dr Bukića Pijade [1].

Dr Subotić je bio izuzetno važan srpski patriota koji je učestvovao u više ratova i pružao pomoć ranjenicima. Kao hirurg i lekar, on je bio aktivan u ratovima protiv Turske i Bugarske, kao i u prvom svetskom ratu. Organizovao je sastanke sa hirurzima iz različitih zemalja kako bi analizirali i podelili svoja ratna iskustva u lečenju ratnih povreda. Na taj način, doprineo je razmeni znanja i unapređenju hirurške prakse u zbrinjavanju ranjenika. 1913. godine započeo je jedan od prvih kliničkih programa koji je naglašavao rekonstrukciju, umesto podvezivanja, povređenih arterija i vena. Hiruzi iz celog sveta posećivali su njegovu kliniku da bi pomogli u ovom programu, a na predstavljanju u Londonu (1913. godine) bilo je reči o iskustvu u upravljanju sa 77 povređenih velikih krvnih sudova, što je rezultiralo sa 32 vaskularne rekonstrukcije - 19 arteriorafija i 13 venorafija. Ironično je što je prošlo skoro 40 godina pre nego što su slični uspešni naponi postignuti tokom drugog dela Korejskog rata (1952. do 1953. godine). Dr Subotić je bio hirurg koji je u Prvom svetskom ratu bio predodređen da se preda bugarskom okupatoru, ali je odlučio da se umesto toga povuče preko Albanije. Nakon rata, on je bio izaslanik Kraljevine Srbije u Međusavezničkoj sanitetskoj komisiji u Londonu i Parizu. Vrativši se u Solun, odlučuje da otkáže ponuđeno mesto hirurga u pozadinskoj bolnici i radi u legendarnoj Hirurškoj poljskoj bolnici u Dragomancima, koju je osnovao vojvoda Stepa Stepanović. Po povratku u Beograd, počeo je obnovu Hirurškog odeljenja ODB koje je bilo opustošeno i opljačkano [1,2,3].

Vojslav Subotić, član brojnih uglednih stranih stručnih društava, preminuo je 17. decembra 1923. godine, za stolom na kom je trebalo da održi predavanje. Umesto njega, predavanje je pročitao njegov naslednik na Katedri, vanredni profesor Milivoje Kostić. Subotić je bio nosilac brojnih domaćih i stranih odlikovanja i priznanja, a svoje stručne radove je počeo objavljivati 1886. godine. Opisao je različite medicinske slučajeve, kao što je aktinomikoza i operativni slučaj ciste pankreasa. Takođe, 1898. godine je recenzirao Ratnu sanitetsku službu pukovnika dr Mihaila Mike Markovića, dajući korisne savete i predloge. Na Prvom kongresu srpskih lekara i prirodnjaka, održanom od 5. do 7. septembra 1904. godine, održao je predavanje pod nazivom "Prilog patologiji apendicitisa". Pored toga, objavio je nekoliko radova o cistama i drugim oboljenjima slezine, opisao povredu ductus hepaticusa tokom povrede trbuha. Pisao je o ileusu, ulkusu, akutnom i hroničnom pankreatitisu, tuberkulozi creva, hernijama i nizu drugih hirurških bolesti, kao i o imobilizaciji preloma dugih kostiju nogu. Takođe je pisao o epidemiji pegavog tifusa u Srbiji i drugim važnim temama. Njegov najznačajniji rad, "Vojska iskustvo traumatskih aneurizmi", objavljen je 1913. godine u časopisu "Lancet" [5,6].

Nije moguće sastaviti potpunu Subotićevu bibliografiju, ali u dostupnom spisku se nalazi barem 38 radova, većinom objavljenih u vodećim stranim časopisima, najmanje 31 prikaz knjiga ili članaka iz strane literature, više stotina prikaza i diskusija zabeleženih u zapisnicima sa sastanaka Srpskog lekarskog društva o operisanim bolesnicima. Njegove diskusije o nehirurškim bolestima na tim sastancima pokazuju njegovo široko poznavanje celokupne medicine. Subotić, odgajen u uređenoj državi kakva je bila Austro-Ugarska, redovno je pisao Izveštaje o radu Hirurškog odeljenja Opšte Državne Bolnice u Beogradu. Ti izveštaji su slati Sanitetskom odeljenju Ministarstva unutrašnjih poslova, a od 1892. godine su skoro redovno štampani u "Srpskom arhivu za celokupno lekarstvo". Objavio je ukupno 39 činjeničnih izveštaja, zahvaljujući kojima je moguće sa skoro potpunom sigurnošću rekonstruisati rad i razvoj hirurgije na Hirurškom odeljenju ODB u Beogradu. Na žalost, njegov naslednik nije objavio nijedan takav izveštaj nakon njegove smrti, što jako otežava proučavanje razvoja međuratne hirurgije u Srbiji [1].

Nakon svega, postavlja se pitanje: Šta su posleratne generacije uradile da se odužimo ovom velikom sinu srpskog naroda? Ispravan odgovor bi bio: „Dosta, ali ne onoliko koliko bi trebalo“. Ulica gde se

nalazi dekanat Medicinskog fakulteta dobila je ime po Vojislavu Subotiću. Bivša Druga hirurška klinika pod rukovodstvom profesora Vojislava K. Stojanovića postavila je Subotićevu bistu u amfiteatru Klinike, delo akademika Nikole (Koke) Jankovića. Profesor Zoran Gerzić napisao je prilog o Subotiću u prvoj knjizi edicije Srpske akademije nauka i umetnosti „Život i delo srpskih naučnika“ 1996. godine. Autor ovih redova je objavio „Sećanje“ na Subotića u "Srpskom arhivu za celokupno lekarstvo" 2003. godine, povodom 80.-te godišnjice od smrti profesora Subotića. Hirurška sekcija SLD-a obnovila je grobnicu porodice Subotić na zemunskom groblju na 80. godišnjicu smrti profesora Subotića, postavila spomen-ploču i kopiju biste u holu zgrade SLD-a, a u sali za sastanke SLD-a postavljena je njegova fotografija i slika kuće u kojoj je stanovao u Zemunu. Nova slika profesora Subotića, izrađena u Beču, postavljena je u svečanoj sali Dekanata Medicinskog fakulteta, a na pozadini je njegova biografija. Takođe, održana su predavanja o njemu i sastavljena najpotpunija bibliografija [1,2,7].

Slika 2. Doktor Vojislav Subotić (u sredini) – Kamen temeljac Medicinskog fakulteta u Beogradu



Literatura:

1. Čolović, R. Sto godina od smrti profesora Vojislava J. Subbotića, rodonačelnika hirurgije u Srbiji i prvog redovnog profesora hirurgije na Medicinskom fakultetu u Beogradu (1859–1923). Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti; 2023; 742-747.
2. Simić, J. Dr Vojislav Subotić. Utemeljivač srpske hirurgije. Novi Sad: Kulturni Centar Novog Sada, Dostupno na: <https://www.kcns.org.rs/agora/dr-vojislav-subotic-utemeljivac-srpske-hirurgije/>, pristupljeno dana 02.05.2024. godine
3. Čačković pl. Miroslav. Doktor Vojislav Subbotić. Liječnički Vijestnik. 1924; 1–4.
4. Miljanić Niko. Doktor Vojislav Subbotić. Srpski Književni Glasnik. 1923;639–40.
5. Subbotić V. Alkalaj JS. Prvi jugoslovenski sastanak za operativnu medicinu, 5, 6 i 7. sept. Beograd; 1912; 538.
6. Subbotić V. Izveštaj o radu Prvog sastanka srpskih hirurga 22. i 23. XII 1907. Beograd; 1908;94.
7. Čolović R. Jubilej Medicinskog fakulteta u Beogradu. Osnivanje Medicinskog fakulteta. Srp Arh Celok Lek. 2005; 133(11–12):535–42.